Zinātnes Vēstnesis

Latvijas Zinātnes padomes, Latvijas Zinātņu akadēmijas un Latvijas Zinātnieku savienības laikraksts

1 (585) ISSN 1407–1479 2020. gada 13. janvāris

PAR ĪSTERMIŅA ZINĀTNISKĀM VIZĪTĒM 2020. GADĀ

Ikviens Latvijas zinātnieks var pieteikties īstermiņa mobilitātes vizītei uz ārvalstu zinātnisko centru/institūtu, kas ietilpst Latvijas Zinātņu akadēmijas partnerakadēmiju administrēto institūciju lokā. Vairākas LZA partnerakadēmijas (piem. Igaunijas, Lietuvas, Itālijas, Izraēlas ZA u.c.) atbalsta īstermiņa mobilitātes vizītes neatkarīgi no zinātnieka pamatdarba vietas, t.i. zinātniska institūcija, universitāte vai tml. Vizīšu mērķi var būt visdažādākie: kopīgi pētījumi, sadarbības uzsākšana, darbs bibliotēkā, arhīvos un/vai piedalīšanās zinātniskā konferencē. Pētījumu tematikai nav ierobežojumu, taču vizītes mērķim jābūt saskaņotam ar sadarbības partneri ārvalstīs.

Mobilitātes vizīšu kārtību nosaka LZA Valdes apstiprinātie "**Noteikumi par Latvijas zinātnieku īstermiņa mobilitātes vizītēm un ārvalstu zinātnieku uzņemšanu LZA divpusējās zinātniskās sadarbības līgumu ietvaros**", kas atrodami LZA tīmekļvietnes sadaļā Starptautiskie sakari/Divpusējā sadarbība.

NB! Lūdzu, ņemiet vērā, ka sadarbībā ar Bulgārijas, Polijas un Čehijas zinātņu akadēmijām prioritāras ir vizītes divpusējo sadarbības projektu izpildei, taču atbalstītas tiek arī individuālas vizītes.

Par vizīšu finansiālo pusi. Akadēmijas pielieto izmaksu sadales modeli, proti, LZA partnerakadēmija finansiāli nodrošina Latvijas zinātnieka uzturēšanos konkrētajā valstī (apmaksā viesnīcas vai tml. izdevumus un līgumā paredzēto dienas naudu) atbilstoši vizītes darba programmai. **Svarīgi:** vizītes dalībniekam pašam jārisina starptautiskā transporta biļešu samaksas jautājums. LZA savukārt nodrošina partnerakadēmiju nominēto zinātnieku uzturēšanos Latvijā un saskaņo zinātnisko programmu. Vieszinātnieki, kas ierodas LZA sadarbības līgumu ietvaros, galvenokārt tiek izmitināti Akadēmijas viesu istabās 14. stāvā.

Lūdzam iesniegt pieteikumus 2020. gada vizītēm līdz 1. maijam (ja uz kādu no valstīm gada kvota nebūs piepildīta, pieteikumus pieņemsim **līdz 2020. gada 30. oktobrim**). Informācijai tel. 67227391, mob. 26478619 vai e–pasts: int@lza.lv .

Kristaps Broks, LZA Ārējo sakaru organizators

Divpusējās sadarbības apmaiņas braucieni 2019. gadā

Nr. p.k.	LZA partnerinstitūcija – zinātņu akadēmija (ZA)	Apmaiņu kvota vai pēc vienošanās (***)	Īpaši nosacījumi un ieteikumi	2019. gadā izmantoto dienu (vizīšu) skaits	
				No Latvijas	**Uz** Latviju
1	Austrijas ZA	***	Tikai Austrijas ZA institūti	–	–
2	Baltkrievijas NZA	50 dienas		5 (1)	28 (5)
3	Berlīnes–Brandenburgas ZA	6 nedēļas	Tikai kopprojekti	–	–
4	Bulgārijas ZA	12 nedēļas		6 (1)	40 (5)
5	Čehijas ZA		Tikai kopprojekti	10 (2)	34 (5)
6	Gruzijas ZA	4 nedēļas		–	–
7	Igaunijas ZA	75 dienas		12 (4)	21 (2)
8	Itālijas ZA	60 dienas		–	–
9	Izraēlas ZA	6 nedēļas		–	–
10	Lietuvas ZA	75 dienas		35 (8)	6 (3)
11	Melnkalnes ZA	21 diena		–	–
12	Polijas ZA	100 dienas		40 (3)	71 (9)
13	Slovākijas ZA	21 diena		–	–
14	Ukrainas NZA	30 dienas		–	4 (1)
15	Ungārijas ZA	7+7 dienas	1 vizīte (proj.) 1 vizīte (ind.)	–	–
16	Zviedrijas Hum. ZA	28 dienas		–	–
	KOPĀ:			108 (19)	204 (30)

VALSTS ZINĀTNISKĀS KVALIFIKĀCIJAS KOMISIJAS PĀRSKATS PAR DARBU 2019. GADĀ

Valsts Zinātniskās kvalifikācijas komisija (VZKK) no 2019. gadā astoņās (8) sēdēs izskatīja 134 promocijas darbus, no tiem astoņi (8) tika atgriezti promocijas padomei darba uzlabošanai, tika skatīti VZKK vēlreiz un virzīti aizstāvēšanai, 23 darbi atdoti promocijas padomēm ar lēmumu "var aizstāvēt pēc recenzijā minēto trūkumu novēršanas". Trīs darbi šobrīd ir atlikti un tiks skatīti vēlreiz.

2019. gadā izskatītie promocijas darbi pa specialitātēm iedalās šādi (iekavās 2018. gadā izskatīto darbu skaits): arhitektūra – 5 (0), bioloģija – 5 (6), būvzinātne – 3 (6), datorzinātne – 6 (2), ekonomika – 7 (9), vadībzinātne – 12 (9), elektronika un telekomunikācijas – 4 (1), enerģētika – 5 (2), elektrotehnika un elektronika – 3 (4), farmācija – 1 (1), filozofija – 1 (0), fizika – 6 (9), informācijas tehnoloģijas – 5 (3), tiesību zinātne – 9 (8), komunikāciju zinātne – 1 (0), ķīmija un ķīmijas inženierzinātnes – 3 (13), lauksaimniecības zinātne – 0 (3), literatūrzinātne – 1 (1), folkloristika – 1 (2), materiālzinātne – 2 (1), mākslas zinātne – 0 (3), matemātika – 1 (0), medicīna – 16 (12), mehānika – 1 (1), mašīnzinātne – 2 (1), mežzinātne – 3 (2), pārtikas zinātne – 2 (5), pedagoģija – 9 (8), psiholoģija – 0 (3), socioloģija un politikas zinātne – 8 (0), transports un satiksme – 3 (3), valodniecība – 1 (4), veterinārmedicīna – 2 (3), vides zinātne – 6 (7).

Augstskolas pēc izskatīto promocijas darbu skaita: LU – 51 (46), RTU – 34 (32), LLU – 13 (16), DU – 4 (7), RSU – 15 (12), RISEBA – 1 (5), Liepājas Universitāte – 4 (3), BA "Turība" – 6 (3), Latvijas Mākslas akadēmija – 0 (0), Latvijas Mūzikas akadēmija – 0 (1), Baltijas Starptautiskā akadēmija – 4 (4), TSI – 1 (1), Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmija – 1 (0), Vidzemes augstskola – 0 (1).

Ilga Jansone,
VZK komisijas priekšsēdētāja

LATVIJAS ZINĀTNES PADOME INFORMĒ

2020. gada janvārī zinātniskās institūcijas uzsāks 47 fundamentālo un lietišķo pētījumu projektu īstenošanu. Projekti noritēs 3 gadus, un kopā tiem tiks piešķirti valsts budžeta līdzekļi 13 783 347 EUR apmērā.

Latvijas Zinātnes padome 2020. gada sākumā (janvāris vai februāris) izsludinās 2020. gada fundamentālo un lietišķo pētījumu projektu konkursu.

Konkursa nosacījumos nebūs jaunu izmaiņu, kas skar projektu iesniedzējus, salīdzinot ar 2019. gada konkursu.

Ingmārs Kreišmanis,
LZP vecākais eksperts

IESPĒJA PIETEIKTIES STUDIJĀM UN PĒTNIECĪBAI ČEHIJĀ

Čehijas Republikas valdība piedāvā šādas stipendijas studijām un pētniecībai Čehijā 2020./2021. akadēmiskajā gadā:

- trīs stipendijas augstskolu mācībspēkiem un augstskolu pētniekiem (uzturēšanās laiks Čehijā – līdz vienam mēnesim);
- stipendijas bakalaura, maģistra un doktora studijām (kopā 30 mēneši, viena stipendiāta uzturēšanās laiks Čehijā 2 – 10 mēneši).

Pieteikšanās nosacījumi un iesniedzamo dokumentu saraksts, kā arī pieteikuma veidlapas pieejamas VIAA un Čehijas Izglītības, jaunatnes un sporta ministrijas tīmekļvietnēs.

NB! Kandidātam ir nepieciešama ielūguma vēstule.

Pieteikumu iesniegšanas termiņš – **2020. gada 15. aprīlis**. Pieteikumi jāiesniedz trīs eksemplāros (trešais eksemplārs paliek Valsts izglītības attīstības aģentūrā) klātienē vai pa pastu Valsts izglītības attīstības aģentūrai, Vaļņu iela 1, Rīga, LV–1050.

Papildu informācija: **Marika Pīra**,
VIAA Starptautiskās sadarbības programmu nodaļas vecākā speciāliste

Sveicam jubilejā!

5. janvārī – LZA korespondētājlocekli **Jāni IKSTENU!**
5. janvārī – LZA korespondētājlocekli **Pēteri VIDENIEKU**!
10. janvārī – LZA goda locekli **Alekseju NAUMOVU!**
14. janvārī – LZA īsteno locekli **Ēriku JĒKABSONU!**
18. janvārī – LZA īsteno locekli **Andri AMBAINI!**
24. janvārī – LZA īsteno locekli **Arni KALNIŅU!**
24. janvārī – LZA korespondētājlocekli **Imantu KIRTOVSKI!**
24. janvārī – LZA ārzemju locekli **Oskaru OZOLIŅU!**

Ad multos annos! **Latvijas Zinātņu akadēmija**

LATVIJAS ZINĀTŅU AKADĒMIJA AICINA UZ 2019. GADA NOZĪMĪGĀKO SASNIEGUMU LATVIJAS ZINĀTNĒ GODINĀŠANAS CEREMONIJU!

Ceturtdien, **6. februārī**, plkst. 16.00 Latvijas Zinātņu akadēmijā (LZA) norisināsies 2019. gada nozīmīgāko sasniegumu zinātnē autoru un autoru kolektīvu godināšanas ceremonija! Latvijas Zinātņu akadēmija pērn nosaukusi desmit nozīmīgākos sasniegumus Latvijas zinātnē, kā arī piešķīrusi septiņus LZA Prezidenta Atzinības rakstus. Uzvarētāju vidū ir Latvijas vadošo zinātnisko institūciju pētnieku veikums, gan teorētiskie, gan lietišķie pētījumi atspoguļo mūsdienu zinātnes starpnozaru raksturu, kā arī Latvijas un ārvalstu zinātnieku veiksmīgo sadarbību.

Zinātnes sasniegumu izvērtēšanu Latvijas Zinātņu akadēmija veic kopš 2002. gada. Gadu gaitā par LZA organizētā zinātnes sasniegumu konkursa popularitāti Latvijas zinātniski pētniecisko institūciju vidē un akadēmiskajās aprindās liecina stabilais konkursa dalībnieku skaits un pieteikumu nemainīgi augstā zinātniskā kvalitāte. Kopš 2013. gada Latvijas Zinātņu akadēmija rīko īpašu konkursa laureātu godināšanas ceremoniju, kas ieguvusi plašu rezonansi sabiedrībā un medijos.

Ilze Stengrevica
LZA sabiedrisko attiecību speciāliste

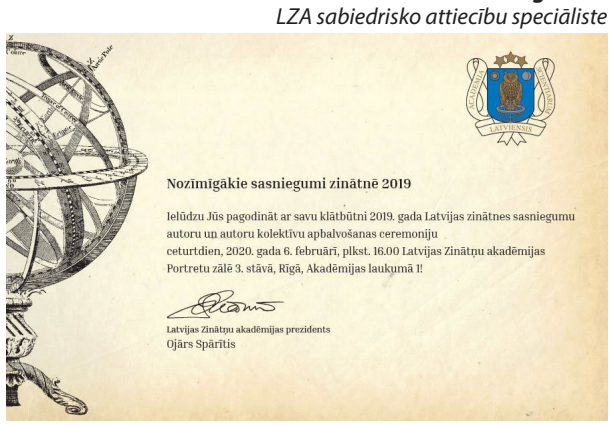

PAZIŅOS PAULA STRADIŅA BALVAS LAUREĀTU UN ATKLĀS IZSTĀDI "MUZEJA DRAUGS JĀNIS STRADIŅŠ"

Piektdien, **17. janvārī**, plkst. 16.00 Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejā norisināsies Paula Stradiņa balvas praktiskajā medicīnā laureāta paziņošana, kā arī izstādes "Muzeja draugs Jānis Stradiņš" atklāšana.

Pauls Stradiņš (1896-1958) – latviešu ķirurgs, onkologs un medicīnas vēsturnieks. Balva medicīnas zinātnē un tās vēsturē, par ievērojamu zinātnisku veikumu praktiskajā ārstniecībā. Paula Stradiņa balva turpina Medicīnas vēstures muzeja 1983. gadā iedibinātās Paula Stradiņa balvas tradīcijas.

Kopš 1991. gada 14. novembra balvu piešķir kopīgi LZA un MVM, kopš 2014. gada arī ar RSU. **Medicīnas zinātnē** balvu saņēmuši V. Rudzīte un V. Utkins (1992), K. J. Keggi (1994), J. O. Ērenpreiss (1996), K. K. Zariņš un I. Lazovskis (1998), J. Kļaviņš (2000), J. Volkolākovs (2002), A. Bļugers (2004), A. Skaģers (2006), B. Zariņš (2008), J. Gardovskis (2010), V. Pīrāgs (2011), R. Lācis (2014), A. Pētersons (2016), G. Laganovska (2018). Balvu **medicīnas vēsturē** saņēmuši V. Kaņeps, J. Stradiņš (1983), P. Gerke, B. Petrovs (1984), V. Derums, A. Georgijevskis (1985), Ņ. Stradiņa, P. Zabludovskis (1986), K. Arons, J. Ļisicins (1987), K. Vasiļjevs, A. Vīksna (1988), A. Kaikaris, V. Kalnins (1989), H. Millers-Dics, I. un J. Krūmaļi (1990), J. Āboliņš, A. Alksnis (1991), Dz. Alks (1993), A. Dirbe (1995), J. Strupulis (1997), Z. Čerfass, E. Larsens (1999), J. Salaks, V. Kalnbērzs (2001), J. Vētra (2003), K. Habriha, V. Jākobsons (2005), E. Platkājs (2007), Ē. Ezerietis (2008), J. Gaujēns (2009), F. Ungers (2009), L. Alikmets (2011), G. Belēvičs (2013), R. Šengelija (2015), D. Baltiņa un M. Baltiņš (2017), A. M. Somma (2019).

LZA SENĀTĀ DISKUTĒ PAR SITUĀCIJU INŽENIERZINĀTNĒS UN TO NĀKOTNI LATVIJĀ UN ZINĀTŅU AKADĒMIJĀ

Jau ilgāku laiku Latvijas Zinātņu akadēmijā tiek aktualizēta ideja par atsevišķas Inženierzinātņu nodaļas izveidi LZA. Šī ierosme vairākkārt diskutēta LZA Prezidijā, un vienā no 2019. gada pēdējām sēdēm tā bija iekļauta arī LZA Senāta darba kārtībā. Ar pamatproblēmām inženierzinātnēs, to lomu un potenciālu Latvijas tautsaimniecībā un zinātnē, savstarpēji diskutējot un papildinot vienam otru, senatorus iepazīstināja LZA akadēmiķi, RTU profesori **Andrejs Krasņikovs** un **Tālis Juhna**.

Savu ziņojumu akadēmiķis, LZA viceprezidents **A. Krasņikovs** uzsāka ar pārdomām par to, kas nepieciešams veiksmīgas valsts attīstībai. Viņaprāt ar pašreizējiem uzstādījumiem – efektīva nodokļu politika, valsts pārvalde un investīcijas – Latvija var būt vien pakalpojumu valsts, kas "dara kaut ko ļoti primitīvu". Saskaņā ar Romas kluba pētījumu datiem par veiksmīgām ekonomikām uzskatāmas tādas, kas spēj piedāvāt lielu produktu un pakalpojumu daudzveidību. Akadēmiķis uzsvēra tendenci, ka ekonomikas ar nelielu produktu un pakalpojumu daudzveidību, tai skaitā Latvijā, "tiecas specializēties uz tiem produktiem, kurus ražo kaimiņi". "Mēs gribam ražot koka klucīšus, gribam ražot visu to, ko dara mums visriņķī. Un tur mēs nebūsim sekmīgi, ja mums nebūs kabatā noslēpums, nebūs inženieriskais *know–how*," atzīmēja A. Krasņikovs. Lai kabatā šis noslēpums būtu, valstij nepieciešami augsti kvalificēti inženieri. Kā piemērs šādai *know–how* pieejā balstītai, sekmīgai ekonomikai tika piesaukts Vācijas gadījums. Lai veicinātu Latvijas ekonomisko izaugsmi, akadēmiķis ieteica spēcināt valsts inženierkorpusu – tieši zinātniskās struktūras, valstiskās struktūras – un nodrošināt zinātņu doktoru klātbūtni rūpniecībā. A. Krasņikovs pievērsa uzmanību faktam, ka tehnoloģijas sniedz augstāku pievienoto vērtību arī pakalpojumiem, un atkal ir nepieciešami inženieri, kuri izstrādā programmatūru un algoritmus augstvērtīgu pakalpojumu nodrošināšanai. Lai Latvija kļūtu konkurētspējīga un bagāta ekonomika, kas spēj piedāvāt lielāku produktu un pakalpojumu daudzveidību, ir nepieciešami augsti kvalificēti inženieri rūpniecībā un studenti augsti kvalificētās inženierzinātņu fakultātēs. Akadēmiķis atgādināja, ka, nākot uz LZA, viņš proponējis ideju par vairāku tehnisku augstskolu nepieciešamību Latvijā. Lai gan šai idejai joprojām nav atbalsta, viņš turpina uzstāt, ka Latvijai ir nepieciešama ne tikai viena, bet vairākas Eiropas un pasaules līmeņa tehniskās augstskolas! "Tad mēs būsim veiksmīgi! Ja mums būs tikai pa vienai fakultātei, pa vienai specialitātei, tad mums būs *gara dziesma*", viņš rezumēja.

Uz LZA prezidenta **Ojāra Spārīša** jautājumu: "Vai ir iespējams tāds modelis – vairākas tehniskas augstskolas zemē, kurā nav ražošanas?" A. Krasņikovs atbildēja apstiprinoši: "Viennozīmīgi var! Tas viss ir saistīts! Ražošana ir saistīta ar speciālistiem. Ja nav inženieri rūpniecās, tad ražošanas nebūs! Ja valsts ir *pieražojusi* speciālistus, tad ražošana būs!" Viņš gan piebilda, ka Latvija ir pārāk maza valsts, lai uzturētu lielus uzņēmumus. "Mūsu valstī jāattīsta mazi, mobili uzņēmumi, kuri bez lieliem finanšu zaudējumiem spētu mainīt savu eksporta struktūru divu mēnešu laikā. Tā ir mūsu nākotne!"

Pēc A. Krasņikova domām inženieris – "zinātnieks, kurš noved pētījumu līdz ieviešanai" – ir mūsdienu attīstības rādītājs! Un Latvijā to katastrofāli trūkst! Uz to norāda Mašīnbūves un metālapstrādes rūpniecības asociācija, līdzīga situācija ir kokapstrādē, vieglajā rūpniecībā, citur. Valstij būtu jānāk ar savu inženieru sagatavošanas programmu, bet neviens par to nedomā. Te akadēmiķis saskata LZA lomu – izstrādāt un iesniegt priekšlikumus! Latvijā ir vairākas augstskolas, kas sagatavo inženierus, un tajās strādājošie arī vēlētos redzēt savas institūcijas pārstāvjus LZA locekļu vidū.

Akadēmiķis informēja senatorus, ka viņš ir apzinājis 23 LZA locekļus, kas varētu sevi pozicionēt kā inženierzinātņu pārstāvjus. Starp tiem 10 akadēmiķi, 10 korespondētājlocekļi, 1 ārzemju loceklis un 2 goda locekļi. Apzināto akadēmiķu iedalījums pa nozarēm: informācijas tehnoloģijas – 2, ķīmijas tehnoloģijas – 1, infrastruktūra un celtniecība – 1, mehānika – 3, enerģētika – 3. Lielākā daļa no tiem ir cilvēki cienījamā vecumā, un šis apstāklis arī būtu jāmaina, piesaistot akadēmijai jaunus cilvēkus. Prezentācijas noslēgumā A. Krasņikovs uzsvēra: "LZA ir vajadzīga Inženierzinātņu nodaļa, vajadzīgs inženierzinātņu darbs, lai LZA ar saviem citiem pētījumiem sinerģiski ieietu inženierzinātnēs, un inženierzinātnes būtu LZA diža sastāvdaļa. Lai mēs vienoti varētu virzīties uz priekšu!"

Savā ziņojumā akadēmiķis **Tālis Juhna** akcentēja divas lietas – iepazīstināja klātesošos ar to, ko RTU dara inženierzinātņu jomā, un ieskicēja iespējamo sadarbības modeli starp LZA un RTU inženierzinātņu attīstības veicināšanā.

Papildinot A. Krasņikova teikto, T. Juhna informēja, ka 19. gs. otrajā pusē, dibinot RTU, galvenais uzsvars bija likts uz inženierprasmēm. Šobrīd pasaule ir mainījusies un arī inženieru apmācībā arvien lielāku īpatsvaru ieņem tieši zinātniskās prasmes. Akadēmiķis norādīja uz atšķirību starp inženierzinātni un inženieriem: "Inženierzinātnē – to gribu uzsvērt vēlreiz un vēlreiz – mēs izmantojam to pašu zinātnisko metodi, sauksim to par Karla Popera metodi, zināšanu ieguvē, bet mēs strādājam ar citiem objektiem. Mēs strādājam ar artefaktiem un tehnoloģijām, kas tiek radītas no inženieru puses. Tehnoloģijas savukārt tiek radītas ar dizaina domāšanas pieeju." Līdz ar to RTU ir svarīgi šīs divas lietas apvienot. "Lai mums ir spēcīga zinātne! Tas nenozīmē, ka zinātniekiem, kuri strādā inženierzinātņu jomā, ir jābūt spēcīgiem inženieriem. Viņiem ir jābūt spēcīgiem zinātniekiem! Un tad ir jābūt no prakses piesaistītiem cilvēkiem, kuri strādā ar jaunu tehnoloģiju attīstību. Ļoti svarīga šī sinerģija. Inženierzinātne un inženierija dažkārt tiek jauktas – tās ir divas dažādas lietas!" turpināja akadēmiķis. Tehnoloģiju progresa, globalizācijas un citu faktoru ietekmē ir mainījušās universitāšu apmācības metodes, pievēršot lielāku uzmanību nevis vairs esošo zināšanu pārnesei, bet gan jaunu zināšanu radīšanai! Iepriekš minētais nozīmē, ka universitātēs ir ļoti svarīgs spēcīgs zinātniskais korpuss – profesori un pētnieki, kas ir spēcīgi zinātnē un kuru kvalifikāciju visās zinātnes nozarēs vērtē līdzīgi, ņemot vērā Hirša indeksu, citējamību u.tml. Inženierzinātņu kontekstā šajā faktorā atšķirību nav, tās, pēc T. Juhnas domām, parādās līmenī. Uz sev uzdoto jautājumu: "Kāpēc tas ir svarīgi?" viņš atbildēja: "Ja mums centrā ir profesors, kas ap sevi veido zinātnisko grupu, tad inženieru studenti interakcijā ar šo profesoru iegūst tās prasmes, kas viņiem būs vajadzīgas dzīvē – zināšanas, zinātnes metodes, pieejas. Un, protams, strādājot praksēs, grupās viņi apgūst zināšanas, kas ir vajadzīgas kā dizaineram." Inženierzinātne un inženierdizains (loģisks veids kā ātri radīt produktu) ir divas atšķirīgas lietas, bet RTU ir mērķis tās abas integrēt. "Tas ir tas, ko mēs darām – attīstām zinātni un mēģinām veicināt inženierdizaina domāšanu," rezumēja T. Juhna. Kā piemēru atbalsta mehānismiem dizaina domāšanas procesu attīstībai viņš minēja studentu inovācijas grantu, kas "mērķēts uz to, kā studentos attīstīt inženieru domāšanu, dizaina domāšanu – no idejas līdz pat produktam" un, maksājot stipendijas 200 EUR apmērā, ļauj piesaistīt jau 1. kursa studentus.

Lai gan universitātēs galvenais ir studiju process, to vietu reitingā par 60% nosaka zinātne. Un tas ir viens no priekšnoteikumiem zinātnes lomas pieaugumam universitātēs – augot publikāciju skaitam un citējamībai, uzlabojas universitātes vieta reitingā. T. Juhna atzīmēja RTU efektivitāti finanšu rādītājā, cik universitātei izmaksā viena vieta reitingā. "Tartu Universitāte reitingā atrodas augstāk, bet viena vieta viņiem ir dārgāka nekā mums," secināja akadēmiķis.

Andrejs Krasņikovs Foto J. Brencis

Tālis Juhna Foto no personīgā arhīva

Salīdzinot RTU dažādu fakultāšu rādītājus (publikācijas, piesaistītais finansējums un promocijas darbi), redzams, ka "enerģētiķi konkurē ar ķīmiķiem visu laiku, tad ir būvnieki, IT un pārējie". T. Juhna piebilda, ka 90% no RTU pētniekiem ir inženierzinātnēs – "vairāk ķīmiķos, pēc tam enerģētiķos un tā tālāk". Līdz ar to RTU saskata un izmanto iespēju sadarboties ar industriju, tai skaitā doktorantūrā. "Mēs to saucam par *industriālo doktoru*. Doktora disertācija tiek izstrādāta normālā veidā, kā tas notiek universitātē, tikai piesaistot industrijas finansējumu," atzina akadēmiķis. Uz LZA prezidenta O. Spārīša jautājumu par to, vai šāda sadarbība veido arī darba vietas, T. Juhna atbildēja apstiprinoši – pamatidejai šai iniciatīvai bija vairot doktoru skaitu industrijā, kuru trūkst, kā to savā ziņojumā norādīja akadēmiķis A. Krasņikovs. Viņš gan piebilda, ka turpināt darbu uzņēmumā, sadarbībā ar kuru izstrādāts promocijas darbs, nav obligāta prasība doktorantam.

Neraugoties uz RTU veiktajiem pasākumiem (piem., izmainīta bāzes finansējuma sadalījuma metodika), kas veicinājis publikāciju skaita pieaugumu, tai skaitā to, kas iekļautas "top 10% un top 1% žurnālos", kā problēmas identificējamas nelielais doktorantu skaits un salīdzinoši zemā citējamība. RTU vēlētos, lai publikāciju skaita un citējamības pieaugums būtu lineārs, bet tā tas nav, un to vēlamies mainīt, piesaistot universitātei spēcīgus zinātnes profesorus.

Pārejot pie tēmas par sadarbības iespējām ar LZA, T. Juhna atzīmēja, ka jau vairāk nekā pusgadu notiek LZA un RTU pārstāvju tikšanās, kuru ietvaros LZA pārstāvji (piem., akadēmiķis Egons Lavendelis) tiek piesaistīti kā padomdevēji, konsultanti RTU rektoram un Senātam. Pieprasījums pēc inženierzinātnēm pieaug un, līdzīgi kā piemērā par profesoriem, RTU vēlas redzēt savā vidū arī Zinātņu akadēmijas pārstāvjus. Tā kā LZA joprojām nav izveidota Inženierzinātņu nodaļa, inženierzinātņu pārstāvjiem dažādu iemeslu dēļ, un citējamība ir tikai viens no tiem, ir diezgan grūti konkurēt ar fiziķiem vai ķīmiķiem par akadēmiķu un korespondētājlocekļu vietām. Vērtējot citējamību, T. Juhna atzīmēja, ka tā atšķiras pa nozarēm. Ilgākā termiņā skatoties, ja bioķīmijā viena publikācija vidēji citēta 18 reižu, tad inženierzinātnēs vidējais rādītājs ir 2,5–3 reizes.

Vērā ņemama īpatnība ir tāda, ka inženierzinātnes "pārkāpj vairākas nozares", tā nav tikai fizika, OECD klasifikatorā inženierzinātnes un tehnoloģijas izdalīta kā atsevišķa zinātnes nozare, tāpēc inženierzinātnieku pārstāvniecības palielināšana LZA, ilgtermiņā dibinot atsevišķu nodaļu, ir ļoti svarīga. Šajā apstāklī T. Juhna saredzēja iespēju caur akadēmiju vairāk attīstīt inženierzinātnes. Sarunās ar LZA vadību RTU pārstāvji ir vienojušies par sadarbības līguma noslēgšanu, kas šobrīd atrodas attīstības stadijā. Tāpat RTU ir reaģējusi uz LZA prezidenta ieteikumu šai iniciatīvai piesaistīt jaunos zinātniekus. Sandris Ručevskis (jaunievēlētais LZA korespondētājloceklis) ir gatavs šo procesu koordinēt. RTU ir jaunieši, kas varētu aktīvi iesaistīties šajā procesā.

LZA prezidents **Ojārs Spārītis** pateicās A. Krasņikovam un T. Juhnam par problēmas aktualizēšanu un viņu ieteikumiem to risināt, izveidojot Inženierzinātņu nodaļu pie LZA. O. Spārītis nenoraidīja šo iniciatīvu, atzīmējot, ka arī akadēmijai ir jāreaģē uz ekonomisko pieprasījumu un globālajām izmaiņām zinātnē, tai jāmainās: "Pasaulē Zinātņu akadēmijas nevar vairs tikai pastāvēt pēc 30 gadu vecas shēmas, kāda tā ir izveidojusies 1992. gadā! Ja laiks prasa dibināt jaunas nodaļas, tas ir jādara!" Tomēr viņš atzina, ka jaunas nodaļas izveide ir nākotnes uzdevums, kas paredz valsts vai ārēja finansējuma piesaisti, kā arī personālsastāva nokomplektēšanu tās pārvaldībai, administrēšanai un visdažādāko iniciatīvas procesu vadīšanai.

LZA prezidents atzinīgi novērtēja RTU gatavību ar ārēju finansējumu atbalstīt Inženierzinātņu nodaļas izveides procesu un sākotnējo darbību, tomēr finanšu piesaiste ilgtermiņā vēl ir risināms jautājums. Tāpat viņš aicināja domāt par LZA inženierzinātnes pārstāvošo zinātnieku kapacitātes un skaitliskā sastāva palielināšanu, jo A. Krasņikova kunga apzinātais LZA "personālsastāvs no mūsu ievēlētajiem, līdz šim esošajiem locekļiem ir nepietiekams" jaunas nodaļas izveidei. Pat ja tā tiek komplektēta uz Fizikas un tehnisko zinātņu nodaļas Inženierzinātņu sekcijas bāzes.

O. Spārītis rezumēja, ka, lai izveidotu nodaļu, kas varētu tikt iekļauta LZA statūtos un pretendēt uz valsts finansējumu, ir jārod risinājumi iepriekš identificētajām problēmām. Tas ir iemesls, kāpēc LZA un RTU sadarbības līgums joprojām atrodas slīpēšanas stadijā. "Mēs to analizēsim, kad pēc šīs Senāta sēdes visu pušu viedokļi – piesardzības, aizspriedumu vai cita veida viedokļi – tiks pārvarēti," tā LZA prezidents.

Diskusijas sadaļā senatoriem bija daudz jautājumu un komentāru gan par prezentācijās izmantotajiem datiem, gan par inženierzinātņu lomas pieaugumu, gan LZA iespējām palīdzēt tās attīstīt IZM plānotā zinātnes pārvaldības modeļa kontekstā, gan arī par pašu zinātnes un universitāšu pārvaldības modeļu maiņu.

Sekosim līdzi šī jautājuma turpmākajai virzībai.

Ilze Boldāne–Zeļenkova

LATVIJAS PAŠVALDĪBAS UZRUNĀTAS INOVĀCIJU CENTRU IZVEIDEI

Valsts izglītības attīstības aģentūra (VIAA) 2020. gada 7. janvārī nosūtīja uzaicinājumus Cēsu, Daugavpils, Liepājas un Ventspils pilsētas pašvaldībām iesniegt pieteikumus iepriekš noteikto projektu Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta un Norvēģijas finanšu instrumenta 2014.–2021. gada perioda programmas "Pētniecība un izglītība" aktivitātē "Inovāciju centri".

Iepriekš noteiktu projektu ietvaros pašvaldības Cēsīs, Daugavpilī, Liepājā un Ventspilī sadarbībā ar Norvēģijas zinātnes centriem un Latvijas augstskolām veidos inovācijas centrus, kuru uzdevums būs veicināt skolēnu karjeras izvēli un zināšanu attīstību STEM jomās, izstrādājot jaunas interešu izglītības programmas, darbnīcas, koprades telpas, koprades laboratorijas un citus interaktīvus pasākumus STEM jomā. Reģionos veidotajiem centriem būs katram sava specializācija – kosmoss, vides zinātnes, dabas zinātnes, informācijas komunikācijas tehnoloģijas un uzņēmējspēju veicināšana, un centru organizētās aktivitātes būs pieejamas visiem Latvijas skolēniem, studentiem un skolotājiem.

Iepriekš noteikto projektu iesniegšanas termiņš ir divi mēneši no dienas, kad nosūtīts VIAA uzaicinājums iesniegt projektu, kas ir ne vēlāk kā līdz 2020. gada 6. martam.

Detalizētāka informācija par aktivitāti, iepriekš noteikto projektu iesniegšanas nosacījumiem un iesniedzamajiem dokumentiem atrodama VIAA tīmekļvietnē sadaļā EEZ un Norvēģijas finanšu instruments → 2014.–2021. periods → Inovāciju centri.

Papildu informācija: **Dace Puriņa**
VIAA Eiropas Ekonomikas zonas un Norvēģijas programmu nodaļas vadītāja

SAGATAVOTS LZA KONSILIJA "ADMINISTRATĪVI TERITORIĀLĀS REFORMAS IEGUVUMI" ZIŅOJUMS

Konsilijs notika Latvijas Zinātņu akadēmijas Augstceltnē, 2019. gada 4. novembrī. Ar pilnu ziņojuma tekstu ir iespējams iepazīties LZA tīmekļvietnē www.lza.lv.

Konsilijā piedalījās: Inga Goldberga (LR Saeima), Artūrs Toms Plešs (LR Saeima), Viktors Valainis (LR Saeima, Latvijas Lielo pilsētu apvienība (LLPA)), Dana Reizniece–Ozola (LR Saeima, ZZS); Andris Jaunsleinis; Arnis Šults (VARAM Reformu nodaļas vadītājs); Gints Kaminskis un Māris Pūķis (LPS); Elita Eglīte (Amatas novada domes priekšsēdētāja); Māris Timermanis (Amatas novada izpilddirektors); Laimis Šāvējs (Jaunpiebalgas novada domes priekšsēdētājs); Māris Dadzis (Ventspils novada domes priekšsēdētaja vietnieks); Hardijs Vents (Pārgaujas novada domes priekšsēdētājs); Gunta Auza (Jelgavas Domes izglītības pārvalde); Jānis Turlajs (SIA "Karšu izdevniecība Jāņa sēta"); Ojārs Spārītis, Pēteris Trapencieris un Raita Karnīte, (Latvijas Zinātņu akadēmija (LZA)); Baiba Rivža (Latvijas Lauksaimniecības universitāte (LLU) un LZA); Lilita Seimuškāne un Andris Miglavs (LU Biznesa vadības un ekonomikas fakultāte (LU BVEF), SIA EDO Consult ekonomists); Pēteris Šķiņķis (LU Ģeogrāfijas un zemes zinātņu fakultāte (LU ĢZZF)).

Konsilija mērķis bija **izvērtēt administratīvi teritoriālās reformas (ATR) patiesos pierādījumos balstītos ieguvumus**.

Konsilija slēdzienā konstatēts:

Kaut gan piedāvātās ATR sagatavošanā ir ieguldīts liels darbs, tās ieguvumi, zaudējumi un ietekme uz valsts sociāli ekonomisko attīstību ir vāji argumentēta un nepietiekoši izskaidrota sabiedrībai, tāpēc sabiedrībā paliek neizprasta. Iespējams, reformai var būt finansiāls ietaupījums pašvaldību institūciju un fiziskās un sociālās infrastruktūras samazināšanas rezultātā, bet var arī nebūt, jo pilni ar reformu saistīti ieguvumi un zaudējumi ne ilgtermiņā ne īstermiņā nav novērtēti un salīdzināti. Ietekme uz sabiedrības attīstību nav vērtēta. Nav noliedzams, ka varas centralizācija un finanšu koncentrācija ierobežos pašvaldību demokrātiju.

Latvijā joprojām nav izpratnes par vēlamo valsts teritorijas administratīvo dalījumu un pārvaldības struktūru, tāpēc var uzskatīt, ka šī ATR nebūs pēdējā. Reforma nav saistīta ar lielām valsts pārvaldes, fiziskās un sociālās infrastruktūras reformām, izņemot skolu reformu, tā neparedz pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēmas pielāgošanu jaunajai situācijai. Vairums ekspertu secina, ka ATR nespēs īstenot formulētos mērķus un sasniegt apsolītos rezultātus, jo to formulējumi ir miglaini un aptuveni, un nav pierādīts ne ceļš, kā tos var sasniegt, ne arī iedzīvotāju dzīves kvalitātes paaugstināšanu raksturojoša novērtējuma rādītāji un metodes.

Konsilijs iesaka atlikt ATR ieviešanu līdz brīdim, kad reformas virzītāji būs sagatavojuši vispusīgu analīzi un izskaidrojuši sabiedrībai pierādījumos balstītus priekšlikumus vismaz šādos aspektos:

- ietekme uz sabiedrības attīstību;
- iedzīvotāju dzīves kvalitātes un uzņēmējdarbības vides izmaiņas pēc reformas;
- ATR reformas saistība ar citām reformām: visa skolu tīkla (ne tikai vidusskolu) optimizāciju, valsts pārvaldes institūciju decentralizāciju, veselības un sociālās aprūpes un transporta sistēmu attīstību;
- Latvijas teritorijas līdzsvarota attīstība un apdzīvotība;
- precīzas norādes par valsts, pašvaldību un teritoriālo vienību pārvaldes (vai pašpārvaldes) funkciju sadali;
- pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēmas pielāgošana pēc reformas;
- iekšējās un ārējās migrācijas novērtējums un to seku izvērtējums;
- pašvaldību perifēriju līdzvērtīga pārstāvniecība lēmumu pieņemšanas procesā;
- reformas rezultātu un efektivitātes novērtēšanas kārtība (rādītāji un metodika).

Sagatavoja *Dr.oec*. **Raita Karnīte**,
LZA akadēmiķe

LZA KONSILIJA "ADMINISTRATĪVI TERITORIĀLĀS REFORMAS IEGUVUMI" ZIŅOJUMAM PIEVIENOTIE ĪPAŠIE VIEDOKĻI

Konsilija ziņojuma saskaņošanas laikā saņēmām LR Saeimas deputāta **Artūra Toma Pleša** vēstuli, ko iekļaujam ziņojumā kā "īpašo viedokli" (jo tas atšķiras no konsīlija dalībnieku vairākuma viedokļa).

"Iepazīstoties ar ziņojuma "Administratīvi teritoriālās reformas ieguvumi" projektu, vēlos izteikt viedokli par konsilija secinājumiem un slēdzienu. Manuprāt, šobrīd nebūtu pareizi apšaubīt reformas atlikšanu, ja par tās turpināšanu un īstenošanu vietējās pašvaldībās līdz 2021. gada pašvaldību vēlēšanām š.g. 21. marta Saeimas sēdē iestājās vienbalsīgi visi klātesošie 13. Saeimas deputāti. Izdarot kādus secinājumus un slēdzienus, aicinātu rūpīgāk iepazīties ar š.g. 14. maija Ministru kabineta sēdē izskatīto informatīvo ziņojumu "Par sabiedriskai apspriešanai izvirzāmo administratīvi teritoriālā iedalījuma modeli", kurš joprojām tiek apspriests ar pašvaldībām un sabiedrību. Ziņojumā ir norādīti gan Saeimas un Ministru kabineta izvirzītie reformas mērķi un ietverti secinājumi par esošo situāciju valsts pārvaldes sistēmā, kuras neatņemama sastāvdaļa ir pašvaldības. Tāpat dokuments precīzi raksturo 2009. gada reformu un tās sekas, kas tiešā veidā bija par pamatu iepriekšminētajam Saeimas vienbalsīgajam lēmumam turpināt reformu vietējās pašvaldībās. Līdz ar 2012. gadā Saeimā apstiprināto Nacionālās attīstības plānu 2014.–2020. gadam, tika iezīmēti jauni virzieni valsts pārvaldes darbības organizācijā, proti, turpināt pilnveidot valsts administratīvi teritoriālo iedalījumu. 2013. gadā Saeimā tika iesniegts ziņojums par 2009. gada administratīvi teritoriālās reformas izvērtēšanu un atzinumu par funkciju decentralizācijas iespējām uz vietējām pašvaldībām, kā arī attiecīgu likumprojektu, kurš bija aktīvs 11. un 12. Saeimā un ir pārņemts arī 13. Saeimas darba kārtībā. Līdz ar to, Ministru kabineta piedāvātais modelis, kas kā galveno uzstādījumu sevī ietver valsts un tās iedzīvotāju interesēs veidot vienotu pašvaldību teritoriju kopā ar valsts galvenajos attīstības plānošanas dokumentos noteiktajiem reģionālās un nacionālās nozīmes attīstības centriem ir sabiedrībā, valdībā un Saeimā diskutēts un vērtēts kopš 2013. gada. Līdz ar to, kā jau minēju iepriekš, nevaru pievienoties konsīlija slēdzienam, aicinot apturēt administratīvi teritoriālās reformas ieviešanu."

Arī VARAM Reformu nodaļas vadītājs **Arnis Šults** vēlējās izteikt savu viedokli par konsilija slēdzienu un secinājumiem: "1) Uzskatu, ka būtu jāuzsver fakts, ka 2009. gads iezīmēja ne tikai teritoriālo reformu, bet arī funkcionālās reformas noslēgumu, proti, rajona pašvaldību reorganizācijas pabeigšanu, kuras rezultātā praktiski visas rajona pašvaldībā izpildāmās funkcijas tika nodotas vietējām pašvaldībām – novadiem. Tieši šis apstāklis, summējot vietējo un reģionālo (rajonu) pašvaldību funkcijas, kalpo par pamatojumu, kāpēc teritorijas tiek veidotas rajonu mērogos ap reģionālās un nacionālās nozīmes centriem. 2) Svarīgs dokuments, kas šajā materiālā nav pieminēts, ir 2013. gada 8. oktobra Ministru kabineta atzinums Saeimai par valsts tiešās pārvaldes funkciju decentralizācijas iespējām attiecībā uz vietējām pašvaldībām, kurš sagatavots saskaņā ar Rajona pašvaldību reorganizācijas likuma pārejas noteikumu 1. punktu. Te tiek iezīmēts galvenais secinājums, proti, sadarbībā ar ministrijām un pašvaldībām sagatavojot šo atzinumu konstatēts, ka ir virkne tiešās valsts pārvaldes funkcijas un uzdevumi, kurus būtu lietderīgi decentralizēt uz vietējām pašvaldībām, neveidojot apriņķu pašvaldības. Otrs dokuments, kas sagatavots un izskatīts Ministru kabinetā un apspriests Saeimā, ir minēta likuma pārejas noteikumos dotais uzdevums, proti, 2013. gadā izvērtēt 2009. gadā īstenoto administratīvi teritoriālo reformu, kur galvenie secinājumi ir: A) izskatīt iespēju veidot lielus novadus ap reģionālās un nacionālās nozīmes attīstības centriem; B) izstrādāt sistēmu, kā virzīt pašvaldību apvienošanos, lai nodrošinātu reģionālās un nacionālās nozīmes attīstības centru administratīvu sasaisti (centrs un lauku teritorija vienā novadā) ar visām Latvijas lauku teritorijām. 3) Nav pieminēts, ka M. Kučinska vadītās valdības laikā tika virzīts 29 sadarbības teritoriju izveides projekts (likumprojekts), par kuru notika visaptverošas konsultācijas ar visām pašvaldībām un iesaistītajām institūcijām, Sadarbības teritoriju likumprojekta virzību Ministru kabineta komiteja atbalstīja 2018. gada 8. janvārī. Minētais likumprojekts iezīmē to pašu algoritmu, veidot administratīvas teritorijas ap reģionālās un nacionālās nozīmes centriem. Iemesli, kāpēc likumprojekts netika izskatīts Ministru kabineta sēdē un virzīts uz Saeimu, ir neskaidri. 4) Nav uzsvērts, ka NAP 2014.–2020. gadam uzdot pilnveidot valsts administratīvi teritoriālo iedalījumu, laika posmā līdz 2020. gadam. NAP 2014.–2020. gadam neparedz apriņķu pašvaldību izveidi. Aktīvs likumprojekts par apriņķu pašvaldību izslēgšanu no likuma starp lasījumiem Saeimā atrodas kopš 2013. gada.

Secinājums: Ņemot vērā iepriekšminēto par rajonu teritoriālo iedalījumu Latvijā līdz 2010. gadam, kā arī Lietuvas un Igaunijas pieredzi valsts pārvaldes darbībai rajonu teritorijās, nevaru piekrist slēdzienam, ka reforma ir atliekama un veicama papildus analīze. Reformas pamatu veido kopš 90. gadiem ar rajonu pašvaldību reorganizāciju saistīto kļūdu labojums saistībā ar šodien noteikto funkciju apjomu pašvaldībām un decentralizācijas perspektīvu. Uzskatu, ka kopš 2013. gada, kad konceptuāli tiek apspriests modelis veidot teritorijas ap reģionālās un nacionālās nozīmes centriem, reformas procesā ir sabalansēti ievērots subsidiaritātes princips, vienlaikus radot līdzvērtīgas iespējas pašvaldībām izveidot spēcīgu pārvaldes organizāciju, racionāli izmantojot valsts un pašvaldību budžeta līdzekļus sabiedrības kopējās interesēs."

Viedokļus apkopoja *Dr.oec*. **Raita Karnīte**,
LZA akadēmiķe

KLAJĀ NĀKUSI ENCIKLOPĒDIJAS "MUIŽAS LATVIJĀ. VĒSTURE, ARHITEKTŪRA, MĀKSLA" OTRĀ DAĻA

2019. gada 13. decembrī Rīgas domā, klātesot plašam interesentu lokam, LZA goda loceklis **Vitolds Mašnovskis** nodeva lasītājiem otro daļu (I–K) no sava fundamentālā veikuma vairāk nekā 1200 Latvijas muižu apzināšanā, izpētē un fotofiksācijā.

Otrais enciklopēdijas sējums aptver **93 muižas** alfabētiskā secībā. Vispirms tiek dota muižas atrašanās vieta un ekonomiskais raksturojums, tad īsa īpašnieku vēsture, akcentējot muižas pirmsākumus un beigas. Seko kungu mājas vai pils būvvēsture un saimnieciskās apbūves ansambļa un parka raksturojums.

Izdevums tapis ar Valsts Kultūrkapitāla fonda atbalstu, sadarbībā ar Nacionālā kultūras mantojuma pārvaldi un Herdera institūtu Mārburgā, Vācijā. Izdevējs – SIA "DUE".

Avots – SIA "DUE"
Foto – J. Brencis

LZA goda loceklis V. Mašnovskis, kultūras ministrs Nauris Puntulis un SIA "DUE" pārstāve Inta Bērente–Strenga

Nacionālā kultūras mantojuma pārvaldes vadītājs Juris Dambis, I. Bērente–Strenga, V. Mašnovskis, arhibīskaps Jānis Vanags, LZA prezidents Ojārs Spārītis

IN MEMORIAM

Fjodors Fjodorovs

(28.09.1939. – 07.01.2020.)

2020. gada 7. janvārī miris literatūrzinātnieks, LZA korespondētājloceklis, LZA Raiņa balvas laureāts, *Dr. phil.* Fjodors Fjodorovs.

F. Fjodorovs ir dzimis 1939. gada 28. septembrī Ludzā. Bērnību un jaunību pavadījis Jūrmalā, beidzis Jūrmalas 2. vidusskolu. Skolas pedagogu ietekmē radusies interese par literatūru. Pēc skolas Fjodorovs turpinājis mācības Daugavpils Pedagoģiskajā institūtā. Dienestā armijā Baltijas Aviācijas flotē (1962–1965) iegūta lidmašīnu ekspluatācijas tehniķa specialitāte un virsnieka dienesta pakāpe.

Fjodors Fjodorovs ir strādājis par pasniedzēju Sibīrijā Toboļskas universitātē, bet kopš 1970. gada Daugavpils Pedagoģiskā institūta (tagad Daugavpils Universitātes) Filoloģijas fakultātē. Sākumā viņš bija Krievu un aizrobežu literatūras katedras vecākais pasniedzējs (1970–1976), tad tās pašas katedras docents (1976–1990), Filoloģijas fakultātes dekāns (1990–1993), profesors un Krievu literatūras un kultūras katedras vadītājs (1991–2003). Bijis arī akadēmiskā žurnāla "Вестник гуманитарной науки" (Humanitāro Zinātņu Vēstnesis) redaktors (2002–2012), Daugavpils Universitātes Komparatīvistikas institūta izveidotājs un vadītājs (2003–2012).

Pētnieciskās darbības sākumā viņš pētījis vācu romantismu un 19. gadsimta Eiropas literatūru un kultūru. 1973. gadā F. Fjodorovs Ļeņingradas A. Hercena Pedagoģiskajā institūtā aizstāvējis filoloģijas zinātņu kandidāta disertāciju par Ernsta Teodora Amadeja Hofmaņa daiļradi, bet 1989. gadā Ļeņingradas Valsts universitātē (Sanktpēterburga) – filoloģijas zinātņu doktora disertāciju "Художественный мир немецкого романтизма: структура и семантика" (Vācu romantisma mākslinieciskā pasaule: struktūra un semantika).

Otra nozīmīga zinātniskās izpētes joma F. Fjodorovam bija krievu literatūra. Ir iznākušas vairākas viņa sarakstītās grāmatas: "Голос лиры вдохновенной" (Iedvesmojošās liras balss), "Романтический художественный мир: пространство и время" (Romantiskā mākslas pasaule: telpa un laiks), "Человек в романтической литературе" (Cilvēks romantiskajā literatūrā). No 1994. gada līdz 2002. gadam F. Fjodorovs ir bijis Daugavpils krievu kultūras centra priekšsēdētājs.

Kluss un vienkāršs, pat mazliet atturīgs, lai neteiktu – kautrīgs, tādu Fjodoru Fjodorovu atceras viņa kolēģi. Taču viņš bija spēcīgs un pārliecinošs, radot jaunas idejas un ieviešot tās dzīvē. Vadot Krievu literatūras un kultūras katedru (1991–2003), viņš izstrādāja kolektīva darbības zinātnisko stratēģiju, kļuva par iniciatoru ikgadējiem Humanitārās fakultātes Zinātniskajiem lasījumiem, kuri pazīstami ne tikai Latvijā, bet arī daudzviet Austrumeiropas valstīs. Arī zinātniskā žurnāla izdošana nav viegls darbs. Komparatīvistikas institūts, kas nodarbojas ar salīdzinošiem pētījumiem literatūrā, Latvijas rakstnieku mijiedarbību ar Eiropas un krievu autoriem, pierobežas kultūru, noteikti sekmēja Daugavpils literatūrzinātnieku iekļaušanos Eiropas zinātnieku saimē.

Savu dzīvi F. Fjodorovs ir veltījis zinātnei un daudzajiem studentiem, savai ģimenei, kurā ir izaudzināti trīs dēli, mazdēli un mazmazbērni, un arī savai tautai.

F. Fjodorovs ir Valērijas Seiles prēmijas laureāts, tā piešķirta 1992. gadā par ieguldījumu Latgales kultūrā. 1995. gadā ievēlēts par Latvijas Zinātņu akadēmijas korespondētājlocekli, bet 2015. gadā LZA viņam piešķīra prestižo Raiņa balvu. 1998. gadā saņemta arī Latvijas Kultūras fonda Spīdolas balva par izciliem sasniegumiem humanitārajās zinātnēs. 2005. gadā F. Fjodorovam piešķirts Daugavpils domes apbalvojums "Goda daugavpilietis".

Sit tibi terra levis!

Latvijas Zinātņu akadēmija

ZINĀTNISKĀS INSTITŪCIJAS AICINĀTAS PIEDALĪTIES PROJEKTU KONKURSĀ PAR URBĀNO MIGRĀCIJU

Zinātniskās institūcijas aicinātas pieteikties Kopējās programmēšanas iniciatīvas "Pilsētu Eiropa" projektu konkursā par urbāno migrāciju. Pirmās kārtas pieteikumu iesniegšanas termiņš ir **2020. gada 26. marts**.

Projektus var pieteikt par 3 tēmām:

• Sociāli telpiskā integrācija un pilsētu iedzīvotāju iesaiste procesā.

• Urbānā mājokļu pārvaldība.

• Pilsētu administratīvās kapacitātes paplašināšana un atbalsts pierādījumos balstītai integrācijas politikai (migrācijas pārvaldība).

Projektu ietvaros var veikt zināšanu, datu, metožu harmonizāciju, konsolidāciju un jaunu zināšanu sintēzi, kā arī meta pētījumus starptautiskā mērogā.

Projekta konsorcija sastāvā jābūt vismaz 3 partneriem no trim dažādām valstīm, kas piedalās konkursā. Projekti tiks īstenoti 12 līdz 18 mēnešu periodā.

Projektu konkurss notiek divās kārtās. Pirmās kārtas pieteikumu iesniegšanas termiņš ir **2020. gada 26. marts** plkst. 13.00 pēc Latvijas laika. Uz otro kārtu tiks uzaicināti tie konsorciji, kas būs veiksmīgi izturējuši konkursu pirmajā kārtā.

Latviju konkursā pārstāv Izglītības un zinātnes ministrija, sniedzot finansiālo atbalstu Latvijas zinātnisko institūciju reģistrā reģistrētām zinātniskajām institūcijām, kas atbilst pētniecības un zināšanu izplatīšanas organizācijas statusam saskaņā ar regulu 651/2014. Projekti tiek atbalstīti IZM īstenotā projekta "Integrētie nacionālā līmeņa pasākumi Latvijas pētniecības un attīstības interešu pārstāvības stiprināšanai Eiropas pētniecības telpā" ietvaros.

Plašāka informācija par pētniecības konkursu un tā atbalstāmajām izmaksām pieejama *Urban Europe* tīmekļvietnē.

Kontaktpersonas Izglītības un zinātnes ministrijā:

Uldis Berķis, IZM Augstākās izglītības, zinātnes un inovāciju departamenta nozares eksperts, tālr. 67047865, e–pasts: Uldis.Berkis@izm.gov.lv. Kaspars Karolis, IZM Augstākās izglītības, zinātnes un inovāciju departamenta vecākais eksperts, tālr. 67047996, e–pasts: Kaspars.Karolis@izm.gov.lv.

Avots – IZM

NO 7. JANVĀRA LĪDZ 7. FEBRUĀRIM LATVIJAS NACIONĀLAJĀ BIBLIOTĒKĀ APSKATĀMA IZSTĀDE #ZINĀTNELATVIJAI

Otrdien, 2020. gada 7. janvārī Latvijas Nacionālajā bibliotēkā tika atklāta izstāde #ZinātneLatvijai.

Lai cildinātu Latvijas zinātnes spēku un daudzveidību, Izglītības un zinātnes ministrija jau trešo gadu veido izstādi par 12 mūsdienu Latvijas zinātniekiem un viņu sasniegumiem. Izstādes interaktīvie portreti ļauj ielūkoties personiskos video stāstos un tuvāk iepazīt katru zinātnieku un viņa pārstāvēto zinātnes nozari.

2020. gada izstādē izcilu un inovatīvu pētniecību atklāj **12 personības zinātnē**:

• logopēde **Baiba Trinīte**, Liepājas Universitātes Pedagoģijas un sociālā darba fakultāte,

• fiziķis **Artūrs Vrubļevskis**, Ventspils Augstskolas Inženierzinātņu institūts "Ventspils Starptautiskais radioastronomijas centrs",

• pārtikas produktu pētniece **Ilga Gedrovica**, Latvijas Lauksaimniecības universitātes Pārtikas tehnoloģijas fakultāte,

• kvantu fiziķis **Kārlis Dreimanis**, Liverpūles Universitāte,

• socioloģe **Inta Mieriņa**, LU Sociālo zinātņu fakultāte,

• fiziķis eksperimentators **Guntars Kitenbergs**, Latvijas Universitātes Fizikas, matemātikas un optometrijas fakultāte,

• molekulārbioloģe **Dace Pjanova**, Latvijas Biomedicīnas pētījumu un studiju centrs,

• datorzinātnieks **Mārcis Pinnis**, "Tilde",

• medicīnas tiesību pētniece **Karina Palkova**, Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskā fakultāte,

• koksnes ķīmiķis **Jānis Rižikovs**, Latvijas Valsts koksnes ķīmijas institūts,

• juriste **Alla Pozdņakova**, Oslo Universitātes Juridiskā fakultāte,

• zinātnieks elektronikā **Armands Šenfelds**, Rīgas Tehniskās universitātes Enerģētikas un elektrotehnikas fakultāte.

Latvijas attīstības pamatā ir jaunu zināšanu radīšana un prasme tās lietpratīgi izmantot. Zinātnieki ir tā sabiedrības daļa, kas ar savu nerimstošo zinātkāri, pastāvīgo interesi, aizrautīgo degsmi un ambīcijām attīsta mūsu zināšanu kultūru. Uzkrātās zināšanas veido mūsu pasaules izpratni un veicina nemitīgu pašattīstību un valsts ilgtspējīgu attīstību.

Ar izstādes #ZinātneLatvijai palīdzību Izglītības un zinātnes ministrija vēlas stiprināt sabiedrībā izpratni par zinātnes nozīmi kā Latvijas ekonomikas virzītājspēku. Tas, kas šodien ir jauns zinātniskais atklājums, rīt būs ekonomikās attīstības stūrakmens. Latvija ir guvusi būtiskus sasniegumus dažādās zinātņu jomās, piemēram, medicīnā un farmācijā un materiālu zinātnē, kas vainagojušies ar veiksmīgiem produktiem.

Izstāde #ZinātneLatvijai Latvijas Nacionālajā bibliotēkā būs aplūkojama no 2020. gada 7. janvāra līdz 7. februārim.

Avots – IZM

Aizstāvēšana

RSU ir atsaukusi promocijas padomes 2020. gada 3. janvāra sēdi, kuras darba kārtībā bija **VITAS UPENIECES** promocijas darba aizstāvēšana.

***

2020. gada 27. janvārī plkst. 15.00 Rīgas Stradiņa universitātes (RSU) Medicīnas promocijas padomes atklātā sēdē Rīgā, Dzirciema ielā 16, Hipokrāta auditorijā

MAIJA VIKMANE

aizstāvēs promocijas darbu **"Sirds resinhronizācijas iekārtu implantācijas efektivitātes kritēriju izvērtējums pacientiem ar sirds mazspēju Latvijas populācijā"**.

Recenzenti: *Dr.med*. Andris Skride (Rīgas Stradiņa universitāte); *Dr.med*. Vilnis Dzērve–Tāluts, (Latvijas Universitāte); *Dr.med*. *Aras Puodziukynas* (Lietuvas Medicīnas Universitāte, Kauņas klīnika).

Ar promocijas darbu var iepazīties RSU bibliotēkā un tā kopsavilkumiem RSU tīmekļvietnē.

***

2020. gada 4. februārī plkst. 15.00 Rīgas Stradiņa universitātes (RSU) Medicīnas promocijas padomes atklātā sēdē Rīgā, Dzirciema ielā 16, Senāta zālē

ROLANDS IVANOVS

aizstāvēs promocijas darbu **"Depresijas un trauksmes saistība ar kardiovaskulārām slimībām un kardiovaskulārās mirstības risku (score) tuvāko 10 gadu laikā primārajā aprūpē Latvijā"**.

Recenzenti: *Dr.med*. Oskars Kalējs (Rīgas Stradiņa universitāte); *Dr.med*. Gustavs Latkovskis (Latvijas Kardioloģijas centrs, Latvijas Universitāte); *MD, PhD Nancy Byatt* (*UMass Memorial Medical Center/ UMass Medical School, Worcester*, ASV).

Ar promocijas darbu var iepazīties RSU bibliotēkā un tā kopsavilkumiem RSU tīmekļvietnē.

***

Liepājas Universitātes pedagoģijas zinātņu nozares promocijas padome 2019. gada 29. novembrī piešķīra **GATIM STRADAM** pedagoģijas doktora (*Dr.paed*.) zinātnisko grādu pedagoģijas nozares vispārīgās pedagoģijas apakšnozarē.

Balsošanas rezultāti: par – 7, pret – 0, nederīgi biļeteni – 1.

***

Daugavpils Universitātes Matemātikas promocijas padomes sēdē 2019. gada 18. decembrī **ANITA KIRIČUKA** aizstāvēja promocijas darbu un viņai tika piešķirts zinātniskais doktora grāds matemātikā.

Balsošanas rezultāti: par – 6, pret – 0, nederīgi biļeteni – 0.

RTU elektrotehnikas nozares promocijas padome P–14 2019. gada 19. decembra sēdē piešķīra **JĀNIM MĀRKAM** inženierzinātņu doktora zinātnisko grādu elektrisko mašīnu un iekārtu apakšnozarē.

Balsošanas rezultāti: par – 7, pret – 0, nederīgi biļeteni – 0.

***

Liepājas Universitātes pedagoģijas zinātņu nozares promocijas padome 2019. gada 20. decembrī piešķīra **MAIJAI ROČĀNEI** pedagoģijas doktora (*Dr.paed*.) zinātnisko grādu pedagoģijas nozares skolas pedagoģijas apakšnozarē.

Balsošanas rezultāti: par – 7, pret – 0, nederīgi biļeteni – 0.

***

RTU Mehānikas un mašīnzinātnes nozaru promocijas padomes atklātajā sēdē 2019. gada 20. decembrī **SABĪNEI UPNEREI** piešķirts inženierzinātņu doktora grāds mašīnzinātnes nozares mašīnu dinamikas apakšnozarē.

Balsošanas rezultāti: par – 8, pret – 0, nederīgi biļeteni – 0.

***

Rīgas Tehniskās universitātes RTU P–09 Promocijas padomes sēdē 2019. gada 30. decembrī **INESEI BIUKŠĀNEI** piešķīra ekonomikas zinātņu doktora grādu (*Dr.oec*.) ekonomikas nozares tautsaimniecības apakšanozarē.

Balsošanas rezultāti: par – 10, pret – 0, nederīgi biļeteni – 0.

Redaktore Ilze Boldāne–Zeļenkova
"Zinātnes Vēstnesis"
Laikraksts iznāk kopš 1989. gada.
Reģistrācijas apliecība nr. 75.
Izdevējs: Latvijas Zinātņu akadēmija, Latvijas Zinātnes padome, Latvijas Zinātnieku savienība.
"Science Bulletin". Latvian Academy of Sciences, Latvian Council of Science, Association of Latvian Scientists.
"Zinātnes Vēstnesis" redakcijas padome: akadēmiķis Tālavs Jundzis (vadītājs), LZA Prezidents Ojārs Spārītis, LZA ģenerālsekretārs Andrejs Siliņš, LZA Senāta priekšsēdētājs Jānis Stradiņš, akadēmiķi Raita Karnīte, Baiba Rivža, Jānis Spīgulis, Pēteris Trapenciers, un LZA sabiedrisko attiecību speciāliste Ilze Stengrevica; Jānis Kloviņš un Arnis Kokorevičs (LZP); Uldis Grāvītis (LZS).
Redakcija: Rīgā, Akadēmijas laukumā 1.
Tālr. 67212706, 67225361, 26593299, fakss 67821153.
E pasts: zinatnes.vestnesis@lza.lv; http://www.lza.lv
Indekss 77165. Iespiests: SIA Zemgus LB